

Hledání mé tajné síly

Matylda toužila, aby její rodiče byli hodní, milující, chápající, čestní a inteligentní. Skutečnost, že nebyli ani jedno z toho, bylo něco, s čím se musela smířit...

Jelikož byla hodně malá a hodně mladá, jediná moc, kterou Matylda nad kýmkoli v rodině měla, byla její inteligence¹.

Matylda, *Roald Dahl*

Otec mě drží za ruku, zatímco neobratně zápolí s klíči od skladu. Ulice jsou v této průmyslové části Williamsburgu až nezvykle liduprázdné a tiché. Nad našimi hlavami na nás z noční oblohy slabě svítí hvězdy. Zpovzdálí se k nám občas donese zvuk projížďejícího auta, které prosviští po dálnici jako duch. Dívám se dolů na své kožené lakýrky a netrpělivě podupávám po chodníku.

1 Příklad Jitka Herynková, 2007.

Koušu se do rtu ve snaze s tím přestat. Jsem vděčná za to, že tu s ním můžu být. Tatty mě s sebou každý týden nebere.

Zapínat pece v Beigelovic košer pekárně po šabatě je jedno z otcových příležitostných zaměstnání. O šabatě musí všechny židovské podniky zavřít a zákon si žádá, aby to byl Žid, kdo vše znovu uvede do provozu. Není na tom nic složitějšího a pro otce je tahle práce ideální. V okamžiku, kdy dorazíme, jsou již zaměstnanci nežidovského původu na svých místech a připravují těsta, ze kterých budou potom dělat housky a bochníky. Otec prochází rozlehlým areálem a zapíná všechny spínače. Přesunujeme se z jedné velké místnosti do druhé a za námi se line bzukot a hukot, který pomalu nabírá na síle. Tohle je jeden z těch týdnů, kdy mě s sebou vzal. Je vzrušující být uprostřed takového ruchu a vědět, že otec je v centru všeho dění a ostatní lidé musí počkat na něj, aby mohli zase normálně pokračovat ve své práci. Důležitost jeho postavení zvyšuje i tu moji. Zaměstnanci mu pokývají na pozdrav, když kolem nich prochází, a přestože dorazil pozdě, usmívají se na něj. Hladí mě po hlavě zaprášenými rukama v rukavicích. Když otec dokončí poslední úsek, celá pekárna pulzuje hukotem hnětacích strojů a pásových dopravníků. Betonová podlaha mi jemně vibruje pod nohama. Dívám se, jak plechy mizí v troubě a z druhé strany je potom vytahují plné lesklých zlatavých houštíček, pěkně vyrovnaných do řady. Otec si povídá se zaměstnanci a při tom ukusuje vaječný *kichel*.

Bubby vaječný *kichel* miluje. Pokaždé, když se z pekárny vracíme, jí nějaké přineseme. V přední části pekárny jsou na regálech vyskládané zalepené krabice naplněné nejrůznějšími druhy pečiva a připravené k ranní roznášce. Při odchodu si jich s sebou

NEORTODOXNÍ

vezmeme tolik, kolik jen dokážeme pobrat. Jsou v nich zabalené vyhlášené košer cupcaky s duhovým cukrovým sypáním, čokoládové a skořicové babky, dort ze sedmi vrstev přetékající margarínem a malé polomáčené sušenky, ze kterých ráda okusuji jenom čokoládovou půlku. Cokoli si otec při odchodu vybere, odnese me potom do domu prarodičů. Tam se vše štedře vyskládá na stůl v jídelně a já jsem celá natěšená, kdy už konečně budu moct ochutnat.

Neznám nic lepšího než damaškový ubrus pokrytý nejrůznějšími sladkostmi a cukrátky, jako kdyby to bylo zboží vystavené v aukci. Takovému bohatství se nic nevyrovná. S chutí polevy na jazyku a s pusou plnou drobků se mi dnes bude lépe usínat.

Podobné okamžiky strávené s otcem jsou vzácné. Nemám moc jiných důvodů, proč na něho být pyšná. Bubby sice pečuje o to, aby měl čistě vyprané prádlo, přesto má ale neustále na košili v podpaží zažloutlé skvrny. Směje se s pusou legračně roztaženou od ucha k uchu a vypadá při tom jako klaun. Když se za námi občas u Bubby zastaví, přinese s sebou nanuky v čokoládě od Kleina a v očekávání jakéhokoli výrazu vděčnosti s nedočkavostí sleduje, jak je jím. Pravděpodobně je přesvědčen o tom, že být dobrým otcem znamená zajistit mi pravidelný přísun sladkostí. Jak rychle se objeví, tak rychle zase zmizí, protože má nějaké další neodkladné „zařizování“.

Je mi jasné, že mu ostatní nabízejí práci jen proto, že je jim ho líto. Požádají ho například, aby je někam zavezl nebo doručil balíček a další podobné činnosti, na kterých nemůže nic pokazit. Jemu to ale nedochází a žije v přesvědčení, že jim tím prokazuje velmi důležitou službu.

Otec má tedy neustále nějaké zařizování, ale mě s sebou bere jen občas do pekárny a vzácně i na letiště. Doprovázet ho na letiště je ještě víc vzrušující, bohužel tam ale nejezdí víc jak dvakrát do roka. Je dost nepochopitelné, že mě cesty na letiště tak baví, když velmi dobře vím, že já sama do letadla nikdy nevkročím. Ohromně si ale užívám příležitost stát tam s otcem a čekat na člověka, kterého jsme sem přijeli vyzvednout. Pozoruji davy lidí, kteří se ve spěchu hrnou dovnitř i ven a táhnou za sebou zavazadla drkotající na kolečkách. Všichni tito lidé mají zřejmě nějaký smysluplný důvod proč a kam cestují a já si říkám, jaký to musí být úžasný svět, ve kterém se ptáci jen krátce dotknou země, aby se pak jako zázrakem objevili na jiném letišti, na úplně druhém konci světa. Mým velkým snem by bylo cestovat neustále z jednoho letiště na druhé, osvobodit se ze svého statického vězení.

Potom mě otec odveze domů a já se s ním zase nějakou dobu neuvídím. Třeba i několik týdnů. Občas ho náhodou někde nepotkám, ale to se potom tvářím, jako že jsem si ho vůbec nevšimla. Snažím se tak vyhnout situacím, kdy mě bude chtít představit tomu, s kým si právě povídá. Nesnáším ty zvědavé a lítostivé pohledy, kterými se na mě všichni dívají, když se dozví, že jsem jeho dcera.

„Tak tohle je tvoje *maidelah*?“ prohodí blahosklonně a štípnou mě do tváře nebo mi zakřivenými prsty nadzvednou bradu. Potom na mě zblízka zírají, jako kdyby se chtěli ujistit, že jsem skutečně potomkem tohoto muže, a aby si potom mohli říkat: „*Nebach*, chudinka, je to snad její vina, že se narodila? Vždyť to má vepsané ve tváři, že s ní něco není v pořádku.“

Jediná Bubby je přesvědčena o tom, že je se mnou naopak všechno přesně tak, jak má být. Nic podobného by ji ani nikdy

NEORTODOXNÍ

nenapadlo. Bubby nikoho nesoudí. Ani mého otce, ale v jeho případech si to možná jen nechce připustit. Občas mi vypráví příběhy o otci, když byl v mém věku. Popisuje ho jako rozkošného nezbedu. Byl hubený jak vyžle a, aby do něj dostala nějaké jídlo, vyzkoušela i nemožné. Udělala by pro něj vše, co si jen přál, ale nikdy mu nedovolila vstát od stolu, dokud nedojedl. Jednou se mu podařilo přivázat kuřecí paličky na provázek a vystrčit je ven z okna kočkám na dvorku. Chtěl se tak vyhnout nekonečným hodinám u stolu, zatímco si ostatní venku hráli. Když se Bubby vrátila, pochlubil se prázdným talířem. „Kde máš kosti?“ zeptala se. „Přeci jsi je nesnědl.“ A byl odhalen.

Hrozně ráda bych otce za jeho geniální nápad obdivovala, ale když mi Bubby popsala, jak svůj plán nebyl schopen domyslet, bylo po obdivu. Nedošlo mu totiž, že musí provázky s ohlodanými kostmi zase vytáhnout a vrátit je zpátky na talíř. Dalo by se očekávat, že ve svých jedenácti letech bude o něco mazanější a svůj znamenitý plán dotáhne do konce.

V období dospívání už jeho nevinné rošťárny tak roztomilé nebyly. V ješivě nebyl schopen chvíli v klidu posedět, a tak Zeidy rozhodl, že ho pošlou na výcvikový tábor Gershoma Feldmana na severu státu New York. Navštěvoval tam ješivu pro problematickou mládež, která se od obyčejné ješivy lišila pouze tím, že vás tam za zlobení zbili. Na podivné chování mého otce to ale žádný vliv nemělo.

Výstřední chování se dítěti snáze odpouští. Ale jak vysvětlíte, že si dospělý člověk několik měsíců schovává kus dortu, až ho nakonec prozradí nesnesitelný zápach plísně? Nebo plnou lednici lahvíček s tekutými růžovými antibiotiky, která se většinou

podávají dětem, a ze kterých si otec každý den trochu lokne v boji proti jakési neviditelné chorobě, kterou žádný z lékařů dosud nepotvrdil?

Bubby však o něj stále vytrvale pečuje. Hovězí už vaří jen pro něho. Zeidy ho přestal jíst od té doby, co byl před deseti lety odhalen skandál s košer hovězím, které nakonec vůbec košer nebylo. Bubby ale nepřestává vyvařovat pro všechny své syny, včetně těch ženatých. I když by se dnes o ně měly starat jejich manželky, na večeri se u ní vždycky zastaví a Bubby se tváří, že je to tak v naprostém pořádku. Pokaždé, když v deset večer otírá kuchyňskou linku žertovně prohlásí, že už má „restaurace“ po zavíračce.

Chodím sem na jídlo i já a většinou tu taky přespávám, protože matka je teď skoro pořád pryč a na to, že by se o mne postaral otec, se nelze spolehnout. Když jsem byla ještě úplně malinká pamatuji si, jak mi matka četla před spaním knížky o nenasytých housenkách a velkém červeném psu jménem Clifford. Jediné knížky, které má ve svém domě Bubby, jsou ty modlitební. Před spaním si odříkávám modlitbu Šema.

Moc ráda bych si ještě četla, protože mé nejšťastnější vzpomínky se pojí s obdobím, kdy mi bylo předčítáno, ale moje angličtina není dost dobrá. A hlavně nemám možnost si nějaké knihy sama obstarat. Místo četby mě tedy vyživují Beigelovic cupcaky a vaječný *kichel*. Bubby se ve vaření natolik vyžívá, že svým nadšením strhne i mne.

Kuchyně u Bubby funguje jako jakýsi střed světa. Je to místo, kde se všichni scházejí, aby si poklábosili a dozvěděli se nové drby, zatímco Bubby nalévá do elektrického mixéru nejrůznější ingredience nebo něco míchá v hrnci, který na sporáku nikdy

NEORTODOXNÍ

nechybí. Vážné rozhovory se Zeidym probíhají za zavřenými dveřmi, ale dobré zprávy se vždy oznamují v kuchyni. Kam až má paměť sahá, vždy mě ta malá místnost s bílými kachličkami plná voňavých výparů přitahovala. Už jako batole jsem se snažila dostat se z našeho bytu ve třetím patře k Bubby, která bydlela ve druhém. Opatrně jsem svýma baculatýma nožičkami slézala po linoleem pokrytém schodišti, pěkně schod po schodu a těšila se, že mě v kuchyni bude za vynaložené úsilí čekat sladká odměna v podobě želé s třešňovou příchutí.

Právě tady v téhle kuchyni jsem se vždy cítila v naprostém bezpečí. Sice jsem přesně nechápala před čím, ale bylo to to jediné místo, kde jsem nezažívala povědomý pocit, že jsem ztracená v cizí zemi, kde mě nikdo nezná a nikdo nerozumí jazyku, kterým mluvím. Kuchyň pro mne byla místem odkud pocházím a už nikdy jsem odsud nechtěla být vtažena zpět do chaosu.

Většinou jsem se tam uvelebila na malé kožené stoličce zastrčené mezi stolem a lednicí, pozorovala jsem Bubby jak šlehá těsto na čokoládový dort a vyčkávala, až mi dovolí olízat stěrku. Před začátkem šabatu mele Bubby v mlýnku na maso hovězí játra a pomáhá si při tom dřevěnou paličkou. Občas k nim přidá hrst karamelizované cibulky a do misky zachytává krémovou hmotu, která z mlýnku vytéká. Ráno občas v kastrolu rozmíchá kvalitní holandské kakao s plnotučným mlékem a směs vaří tak dlouho, dokud nezačne pobublávat. Nalévá nám potom hustou horkou čokoládu a já si ji doslazuji kostkami cukru. Na míchaná vajíčka pokládá proužky másla a její *boondash*, maďarská verze francouzského toastu, je vždy křupavý a dokonale dozlatova opečený. Hrozně ráda ochutnávám její kuchařské výtvořky, ale ještě raději

ji při přípravě jídla pozoruji. Miluji vůni, která se line celým domem a pomalu se šíří z jednoho pokoje do druhého, jako kdyby jimi projel vlak, který ji rozváží. Když se ráno probudím ve svém malém pokojíku, který je až na druhém konci chodby, začnu netrpělivě nasávat a snažím se uhodnout, co dnes Bubby chystá. Vstává vždy časně z rána a v okamžiku, kdy se vzbudím já, je už v kuchyni čilý ruch.

Když Zeidy není doma, Bubby si prozpěvuje. Svým jemným a tenoučkým hláskem si pobrukuje různé melodie, zatímco v lesklé ocelové míse zručně vyšlehává načechraný kopec sněhových pusinek. Tohle je vídeňský valčík, poučuje mě. Tohle maďarská rapsodie. Vypráví mi, že to jsou melodie jejího dětství, vzpomínky na život v Budapešti. Když se Zeidy vrátí domů, okamžitě si pobrukovat přestane. Já vím, že ženy mají zakázáno si zpívat, ale před členy rodiny to dovoleno je. Přesto však Zeidy chce, abychom zpívali jen o šabatě. Chrám byl zničen, tudíž bychom měli zpívat a poslouchat hudbu jen při zvláštních příležitostech. Bubby přesto občas vytáhne starý magnetofon, který jsem dostala od otce a přehrává na něm pořád dokola kazetu s muzikou ze svatby mého bratrance. Má ho ale vždy puštěný potichu, aby dobře slyšela, jestli někdo nejde. Jakmile se v chodbě jen něco šustne, okamžitě ho vypíná.

Vypráví mi, že její otec byl *Kohen* a traduje se, že jeho původ sahá zpět až do dob chrámových kněží. *Kohanim* byli vyhlášení svým krásným a zvučným hlasem. Zato Zeidy hudební sluch nemá vůbec. Přesto si rád notuje písně, které slychával od svého otce, když ještě žili v Evropě. Jsou to tradiční melodie, které se zpívají o šabatě, ale on z nich svým zpěvem udělá monotónní

NEORTODOXNÍ

nemelodický popěvek. Bubby jen vrtí hlavou a usmívá se nad marnivostí jeho snažení. Už dávno se nepokouší udržet s ním notu. Zeidy svým silným a monotónním zpěvem přehluší každého, kdo se s ním snaží udržet tón a melodie nakonec není vůbec rozeznatelná. Podle Bubby její hudební talent zdědil jen jeden z jejích synů. Ostatní zpívají falešně jako jejich otec. Pochlubím se jí, že si mě ve školním sboru vybrali, abych zpívala sólo. Takže jsem svůj silný a čistý hlas nakonec taky nejspíš zdědila po ní. Hrozně si přeju, aby na mě mohla být pyšná.

Bubby se nikdy neptá, jak mi to jde ve škole a nezajímá se o to, co dělám. Připadá mi, že mě vůbec ani nechce poznat takovou, jaká doopravdy jsem. Jenže ona se takhle chová ke každému. Všichni její rodinní příslušníci zemřeli v koncentračním táboře a já jsem přesvědčená o tom, že už nemá dost sil se na někoho dalšího citově vázat.

Zajímá ji jen jediné: abych byla pořádně najedená. Abych snědla dost krajíců žitného chleba namazaných pořádnou vrstvou másla, dostatek talířů vydatné zeleninové polévky a dost kousků lesklého a vláčného jablečného štrúdlu. Jídlo přede mne servíruje neustále, v jakoukoli denní dobu. Ke snídani musím ochutnat pečenou krůtu. O půlnoci salát coleslaw. Cokoliv, co v tu dobu zrovna vaří, je k dispozici. Pytlík s bramborovými chipsy ani krabice s cereáliemi tu ve spíži nenajdete. Vše, co nám Bubby ve svém domě servíruje, je domácí a čerstvě připravené.

Na to, co bylo ve škole, se u nás vyptává Zeidy. Jemu jde ale spíš jen o to, abych nevyváděla nějaké skopičiny. Zajímá ho jen, jestli se chovám slušně, aby nemusel nikde poslouchat, že má nevychovanou vnučku. Minulý rok před dnem smíření Jom kipur

mi poručil, abych učinila pokání a mohla tak začít rok znovuzrozená a jako zázrakem proměněná v tichou a bohobojnou mladou dívku. Vyzkoušela jsem si tak svůj první půst, i když podle Tóry bych se ženou měla stát až ve věku dvanácti let. Dívky většinou drží první půst v jedenácti letech, aby si to vyzkoušely. Po přerodu z dítěte na ženu mě čeká úplně nový svět s novými pravidly. Příští rok pro mne bude jakousi zkouškou nanečisto.

Do oslav svátku stánků Sukot chybí už jen několik dní a Zeidy potřebuje mou pomoc při stavbě malého dřevěného přístřešku suka, ve kterém teď budeme po dobu osmi dní přebývat a jíst. Aby mohl postavit střechu z bambusu potřebuje, aby mu někdo jednotlivé tyče podával. On zatím balancuje na žebříku a pokládá jednu těžkou tyč vedle druhé na právě přibité trámy. Jednotlivé spojovací kolíky do sebe vždy s bouchnutím zapadnou. Takhle práce vždycky nakonec připadne na mne a stát takhle několik hodin pod žebříkem a podávat jednotlivé tyče do Zeidyho natažených rukou je pěkná nuda

Přesto jsem ale ráda, že můžu být někde užitečná. Tyče mají svěží a sladkou vůni, což je dost nepochopitelné, protože je používáme už asi deset let a po celý rok jsou uskladněné ve sklepě. Válím si je mezi dlaněmi a na rukou cítím jejich chladivý povrch a lesk vyhlazený léty používání. Zeidy je pomalu a s rozvahou vytahuje nahoru. I když se většinou do výpomoci s domácími pracemi moc nehrne, na přípravy k nadcházejícím slavnostem si čas najde vždycky. Sukot je jeden z mých nejoblíbenějších svátků, protože ho trávíme venku za chladného podzimního počasí. Se zkracujícími se dny si na terase u Bubby užívám poslední sluneční paprsky, i když se občas musím zabalit do několika svetrů,

NEORTODOXNÍ

abych neprostydla. Ležím při tom na provizorním lehátku sestaveném ze třech dřevěných židlí a obličej vystavuji sluníčku, které sem občas pronikne úzkou uličkou mezi řádkou hnědých činžovních domů. Vyhřívat se na slábnoucím podzimním slunci mi dodává neuvěřitelný pocit klidu a zůstávám tak, dokud poslední paprsky nezmizí za pochmurným a prašným horizontem.

Oslavy svátku Sukot trvají dlouho, ale uprostřed oslav jsou čtyři dny, které zase tak sváteční nejsou. Říká se jim Chol Hamoed a není během nich zakázáno ani řídit, ani utrácet peníze, takže se v podstatě podobají ostatním všedním dnům. Jedinou výjimkou je, že se v tyto dny nesmí pracovat, a proto většina rodin vyráží na výlet. Moji bratrance vždycky nějaký výlet na Chol Hamoed naplánují a mně je jasné, že se i tentokrát k někomu z nich připojím. Minulý rok se jelo na Coney Island. Podle toho, co říkala Mimi, to vypadá, že letos vyrazíme na brusle do parku.

Mimi je jedna z mála mých sestřenic, které se ke mně chovají hezky. Asi je to proto, že má rozvedené rodiče. Její matka se sice znovu provdala, ale ten muž už není členem naší rodiny a Mimi teď často dochází do domu Bubby navštívit svého otce, strýčka Sinae. Naše rodina někdy působí, jako kdyby byla rozdělená na dva tábory. Jeden pro problémové členy a druhý pro ty dokonalé. Se mnou se baví jen ta problémová část. Každopádně ve společnosti Mimi se dá užít hodně legrace. Chodí už na střední, a tak může sama cestovat dopravními prostředky. Svoje medově zlatavé vlasy si umí vyfoukat konečky nahoru.

Po dvou nekonečných dnech, kdy musím Bubby pomáhat servírovat sváteční jídla a tahat se s podnosy z kuchyně do suky

a zase zpátky, je Chol Hamoed konečně tady. Ráno mě přijede vyzvednout Mimi. Jsem už dávno připravená a oblečená přesně podle instrukcí. Přes silné punčocháče jsem si natáhla ponožky a přes košili jsem si vzala teplý svetr, aby mi nebyla zima. Na ruku mám měkoučké rukavice a na hlavě čepici. Je mi trapně z toho, jak jsem navlečená, ale aspoň budu dobře připravená. Mimi má na sobě elegantní černý vlněný kabát se sametovým límcem a sametové rukavice. Její styl jí můžu jen tiše závidět. S rukama legračně vyvěšenýma dolů pod tíhou rukavic vypadám jako nějaká podivná opice.

Bruslení má pro mne neodolatelné kouzlo. Ze začátku se sice na vypůjčených bruslích trochu nejistě potácím a musím se při každíčkém pohybu pevně přidržovat mantinelu, ale brzy se do toho zase dostanu a pak si připadám, jako kdybych létala. Nejdřív se odrazím jednou a potom druhou nohou a pak už si jen se zavřenýma očima vychutnávám, jak hladce svištím vzduchem. Dává mi to neuvěřitelný pocit volnosti.

Z dálky ke mně doléhají ozvěny smíchu a ztrácejí se ve větru, který mi sviští kolem uší. Vnímám jen vše přehlušující rytmus bruslí klouzajících po ledu a úplně se v něm ztratím. Opakuju stejné pohyby stále dokola a jako v transu sním o tom, kdyby tak celý můj život mohl být pořád takový. Pokaždé, když otevřu oči představím si, že jsem se objevila na úplně jiném místě.

Dvě hodiny utečou jako nic a já mám najednou hrozný hlad. Ale je to trochu jiný druh hladu. Jsem vyhladovělá z té nádherné únavy a i prázdnota uvnitř je mi pro tentokrát příjemná. Mimi pro nás nachystala košer sendviče. Sníme si je pohodlně usazené na lavičce vedle kluziště.

NEORTODOXNÍ

Jak tak přežvykují žitný chléb s tuňákovou pomazánkou, všimnu si rodinky sedící opodál, kteří mají dceru asi tak v mém věku. Narozdíl ode mne je na bruslení mnohem vhodněji oblečená. Má na sobě o dost kratší bundu a silné barevné punčochy. Na uších má teplé chlupaté klapky.

Všimne si, že ji pozoruji, a trochu se na lavičce přisune mým směrem. Natáhne ke mně ruku se zavřenou pěstí a když ji otevře, má na dlani bombón zabalený do stříbrného lesklého papíru. V životě jsem nic podobného neviděla.

„Jsi Židovka?“ zeptám se pro jistotu, abych se ujistila, že je vše košer.

„No jasan,“ odpoví. „Chodím dokonce i do židovské školy a umím psát hebrejským písmem. Jmenuju se Stephanie.“

Opatrně si od ní vezmu nabízenou čokoládu. Je na ní napsáno Hershey's. *Hersh* znamená v jidiš „jelen“. Je to ale také často používané jméno pro židovské chlapce. Pomocí přípony *ey* se ze slova stane zdobnělina. Říkám si, jaký bude asi pan Hershey člověk a jestli jsou na něj jeho děti pyšné, když je jméno jejich otce napsané na obalu od čokolády. Než si ale stačím bombón rozbalit a podívat se, jak vypadá, Mimi na mě vrhne přísný pohled a nesouhlasným zavrtěním hlavy mi dá najevo, abych to nedělala.

„Děkuji,“ otočím se na Stephanie a čokoládu raději rychle sevrů v dlani, aby si jí nikdo nevyšiml. Usměje se na mě a utíká zpátky ke své rodině.

„Tu čokoládu nesmíš jíst,“ varuje mě Mimi, když nás už Stephanie nemůže slyšet. „Není košer.“

„Ale je židovská! Ona sama to říkala! Tak proč bych ji nemohla sníst?“